

Pest-Budai hétköznapi egykorú naplók és emlékiratok tükrében 1805—1848. Válogatta, sajtó alá rendezte és bevezette: Vörös Károly. Bp. 1966. Budapest Történeti Múzeum. 84 l. 23 t.

A kötetben négy napló szemelvényeit találjuk: Ferenczy Jánosét 1805—1806-ból, Franciscs Károlyét 1823-ból, Szekrényessy Józsefné Schlachta Etelkát 1842—1843-ból és Alexy Lajosét 1848-ból.

A kiadvány jellegéből adódóan a válogatás elsősorban helytörténeti vonatkozásokban gazdag, de azért a XIX. század irodalmának kutatója sem nélkülözheti ezt a kevéssé, vagy éppen egyáltalán nem ismert forrásokat bemutató segédkönyvet. Igazi különlegesség egy van benne: Szekrényessy naplója, mert az első olyan írásmű, amely a műfaj ismert darabjai sorában egy fővárosi polgárraszony hétköznapijairól tudósít. Franciscs Károlyé is novum: belőle érdekes kép bontakozik ki a reformkori mesterlegények életéről.

Irodalomtörténeti szempontból Ferenczy János naplója tarthat számot a legnagyobb figyelemre: az ebből közölt részletek és Vörös Károly jegyzetei azt mutatják, hogy hasznos lenne a Kazinczy elvarázsolásai közé sorolt szerző naplójának és levelezésének teljesebb, vagy teljes közlése is. A kiadvány mintaszerű gondozása Vörös Károly munkáját dicséri.

Jó lenne, ha a *Pest-budai hétköznapi* eléggé vékony kis füzetét további naplókiadások követnék a reformkor időszakából: Haán Lajosé, ifj. Szász Károlyé, Irányi Istváné és Tárkányi Béláé — többek között.

Heverdle László

Tompa Mihály: Szőlőhegyen. Válogatta és az előszót írta: Bisztray Gyula. Bp. 1967. Szépirodalmi K. 218 l.

Formás kötetben, szellős tipográfiával, aránylag magas, ötezres példányszámban, egy rövid, inkább hangulatkelető, mintsem ismeretközlő bevezető kíséretében jelentek meg, születésének 150. évfordulójára Tompa Mihály válogatott versei.

Ilyfajta, tehát érezhetően nem csupán a szakembereknek, hanem a versolvasók tágabb körének szóló gyűjteménnyel régóta adósunk az újabb magyar könyvkiadás. A megelőző két válogatás egyike ugyanis — A Magyar Költészet Gyöngyszemei sorozatban — nagyon kevés költeményt tartalmazott, s azt is valamelyest egyoldalúan szelektálta, a Magyar Klasszikusok egyes

köteteit pedig jobbára könyvtárak és kutatók szották csak vásárolni.

A pusztán népszerűsítő funkció túl, amelyet — ismétlem — nagyon is igazol költeményeinek régi, illetve egyetlen kiadása, egy másik, nehezebb s már jóideje megoldásra váró feladat is terhelte e kötetet: az összes versek bajosan áttekinthető sokaságával és a Magyar Klasszikusok kicsit filológusi, mindent bemutatni óhajtó válogatásával szemben ennek az új, tömör gyűjteménynek kellett, vagy legalábbis kellett volna előítéleteket és tévképzeteket helyesbíteni, lírájának igazi értékeit felmutatni, megszüntetve végre a különös, s immár több évtizedes elfutóúdat, mely kritikánk legjavának és a köztudatnak Tompa képe között fennáll, — holott ez esetben kétségtelenül előbbinek van igaza.

Hiszen, ha függetlenítjük magunkat a különféle, s többnyire irodalmon kívüli elfogultságtól, melyek Tompa értékelését megzavarták, életművét se jellemezni, se helyére állítani nem különösebben nehéz; s valóban, költészetének karakteréről már Arany elmondott mindent, ami lényeges, Gyulai meghatározását pedig — lírájának irodalomtörténeti és stílustörténeti jelentőségéről — minden komolyabb tanulmány elismétli. Az újabb értekezések, köztük éppen Bisztray Gyula terjedelmes és gondos bevezetője, nem változtatni, csak árnyalni, s még inkább — valamint részletkérdés kidolgozásával — mélyíteni törekedtek a jól ismert megállapításokat: Tomparól szólva az irodalomtörténet, immár egy század óta, ritkán, szinte példátlanul egységes véleményt követ.

Komlós Aladár jegyezte meg könyvének emlékeztető Tompa portréjában, hogy költészetét újraértékelni nem kellene ugyan, de újraválogatni igen. A melankoliára hajlamos, még epikus fogantatású alkotásait is átlírázó, erősen reflexív, tehát talán inkább Aranyhoz, mint Petőfihez hasonlatos, s csak nagyon ritkán indulati vagy éppen — tematikailag — nemzeti érdekű poétával szemben, akit az irodalomtörténet fontosnak ismer, a köztudat a tagadhatatlanul együgyű virágregék, a kis számú, s gyakran túlzottan egyértelmű hazafias allegóriák költőjét tartja leginkább számon, verseinek meghatározó hangnemét idillikusnak, s legnagyobb részüket valóban félig vallási, félig családi ihletésű idilleknek ítélve.

Szükségtelen s még méltatlan is lenne valamiféle suta captatio benevolentiae gyanánt épp e lapokon Bisztray Gyula érdekeit hangsúlyoznunk; ám ellentétben a Magyar Klasszikusok nagyvonalú válogatásával, ezt a gyűjteményt, sajnos, kevésbé sikerültnek érezzük. Nem mintha esetleges lenne, — sőt koncepcióját világosan kitapinthatni: a közismert nagy versek mellett,